

ROBERT VEINFURTER

**DAS FLIEGENDE PERSONAL DER K.U.K. FLIEGERKOMPAGNIEN IM
ERSTEN WELTKRIEG***(ÖFH Sonderband 34, Wien, 2018. 348 o. ISBN 978-3-200-05356-4)*

Az I. világháború hadtörténetének feldolgozása terén sajátos helyet foglal el a konfliktus során felbukkant és kiteljesedett új és meghatározó fegyvernem, a repülőcsapatok története – legalábbis az Osztrák–Magyar Monarchia tekintetében, és különösen idehaza.¹ Ez a korábban marginálisnak mondható szerepkör a centenárium kapcsán némileg módosult, a megjelent tanulmányok és könyvek ráirányították a figyelmet e mellőzött témára. A világszerte jelentős évfordulós megemlékezések zárásához közeledve egy olyan kötet látott napvilágot, amely egyrészt magyar szempontból is érdeklődésre tart hat számot, másrészt óriási segítség a témakör iránt érdeklődő, az abban komolyan elmélyedni kívánók számára.

A kiadást felvállaló osztrák repüléstörténeti egyesület, az Österreichischen Flugzeug Historiker (ÖFH) – amely nem melleleg tavaly ünnepelte létrejöttének 40. évfordulóját – folyóiratában (*ÖFH Nachrichten*) már eddig is rendszeresen bemutatott egy-egy fejezetet a cs. és kir. Légjáró Csapatok (k.u.k. Luftfahrtruppe, LFT) történetéből, esetenként magyar vonatkozásokkal. A nagyobb lélegzetvételű kutatások eredményeit különszámok formájában igyekeztek megjelentetni, jelen recenzió főszereplője szintén e sorozatban kapott helyet.

A szerző, Robert Veinfurter 1955-től dolgozott levéltárosként a bécsi Kriegsarchivban és 46 év után, 2001-ben ment nyugdíjba. Érdekes módon a témában nem igazán lelhetőek fel korábbi írásai, inkább kiállítások és konferenciák szervezésében, előkészítésében tevékenykedett – ebből természetesen semmiféle következtetést nem lehet levonni a kötetre vonatkozóan. Első nagyobb lélegzetvételű munkájában lényegében élete munkáját, 52 év kutatásait prezentálja. A kötet szerkesztője – és részben társszerzője – Dr. Gottfried Holzschuh, aki történészként és archeológusként nemcsak az eisenstadti Esterházy-gyűjtemény kurátora, hanem 1988-tól az ÖFH Nachrichten szerkesztői munkálatait is végzi.

Túlzás nélkül állítható, hogy Veinfurter elképesztő munkát végzett, jóvoltából az osztrák–magyar katonai repülés személyi állományát illetően alapmű látott napvilágot. Nem kevesebbet vállalt ugyanis fel, minthogy az LFT frontalakulatainál szolgált valamennyi hajózó katona repülő pályafutásáról egy-egy rövid összefoglalást tesz közzé. Még ha

¹ Az Amerikai Egyesült Államokban és a nyugat-európai országokban hosszú múltra tekint vissza az I. világháború repüléstörténetének feldolgozása. Csak a legnevesebbeket említve: az amerikai The League of WWI Aviation Historians 1960–1985 között jelentette meg a *Cross & Cockade (US)* című negyedéves folyóiratát, amelyet 1986 óta felváltott az *Over the Front* című, szintén negyedéves kiadvány. A brit The First World War Aviation Historical Society 1970-től kezdődően publikálja *Cross & Cockade (Great Britain) Journal* – 1986-tól *Cross & Cockade (International) Journal* – nevű negyedéves magazinját. Ezekon kívül óriási mennyiségű könyv és egyéb kiadvány jelent meg a témában angol, német, olasz és francia nyelven az elmúlt évtizedekben.

fél évszázad is szükségeltetett ehhez, elkészült és nyomtatott formában kézbe vehető az akár monumentálisnak is nevezhető adatbázis.²

Kézenfekvőnek tűnik a kötet bemutatásánál mindenekelőtt részletes kitekintést tenni a felhasznált forrásokra, mert ez adja a munka igazi értékét és alapját. Hiszen amellett, hogy a szerző a bécsi hadilevéltár cs. és kir. repülőcsapatokkal kapcsolatos kikülönített gyűjteményében, a Luftfahrtarchivban található valamennyi vonatkozó anyagot³ feldolgozta – ami már önmagában is elismerésre méltó teljesítmény –, a Kriegersarchiv egyéb személyi aktáiban (pl. Qualifikationslisten), a Kriegministerium érintett osztályainak (például Abteilung 5M és 5L) gyűjteményeiben, a hadsereg-főparancsnokság beosztási listáiban (Neue Feldakten/Armeeoberkommando), a veszteségi kartonok és a külön egy raktárnyi íratmennyiséget magában foglaló kitüntetési javaslatok között is mélyreható kutatásokat végzett.

Az írásmű felépítése meglehetősen egyszerű. Az ajánlás és a kiadói előszó után egy négyoldalas összefoglaló található az osztrák–magyar repülőszázadok I. világháborús történetének rövid bemutatásaként Dr. Gottfried Holzschuh tollából. Ezt követően két részre oszlik a könyv fennmaradó része, amelyben további narratíva nincs, az óriási mennyiségű adat táblázatos formában szerepel. Fontos ismét kiemelni, hogy ez nem egy hagyományosnak mondható áttekintő, elemző, a témát szöveges formában bemutató történeti munka, hanem lényegében egy óriási adatbázis, amely a további feldolgozások, kutatások alapját képezheti.

A könyvben 3243 (!) tiszti és legénységi állományú repülő életrajzi adatai kerülnek bemutatásra, jelentős részben eddig ismeretlen katonák. A rendezési szempont az első részben (19–253. o.) a repülőalakulat, amelynél az adott személy szolgált, a második részben (256–344. o.) a névsorrend – a két rész azonban kiegészíti egymást és nem ismétli az adatsorokat. A nagyobb egység 83 repülőszázadot és egy különítményt⁴ vesz sorra, az alakulatnál szolgáltaknak az ott végzett tevékenységük bemutatásával a következő sorrendben: parancsnokok, műszaki tisztek, tiszti tábori pilóták, tiszti megfigyelők, legénységi állományú tábori pilóták és repülőgép-vezetők, géppuskások – ezen belül a rendezési elv az alakulathoz érkezésük időpontja. Az egyes személyekről az alábbi információk találhatóak táblázatos formában: a századnál betöltött (legmagasabb) rendfokozat, név, az egységhez való beosztás/érkezés ideje, melyik alakulattól jött, áthelyezés/távozás időpontja, hová irányították át, esetleges légi győzelem, sebesülés, halál adatai, az alakulatnál töltött idő alatt kapott kitüntetések típusa, odaítélésének ideje, továbbá egyéb, a repülő pályafutás szempontjából említésre érdemes adatok.

A névjegyzék szerinti részben az egyes személyek értelemszerűen névsorban kerültek feltüntetésre, amely jelentősen megkönnyíti az eligazodást és a további keresést az előző részben. Ezen táblázatokban a név és legmagasabb viselt rendfokozat mellett az eredeti

² Hasonló volumenű munkával nemzetközi viszonylatban sem találkozhatunk, mindössze a német repülőcsapatok veszteségeinek, illetve a szintén német vadászrepülő századoknál szolgált pilóták rövid életrajzának feldolgozására vállalkoztak a téma szakértői. *Franks, Norman – Bailey, Frank – Duiven, Rick: The Jasta Pilots.* London, 1996.; *Uők: Casualties of the German Air Service.* London, 1999.

³ Ezek elsősorban: személyi akták, tiszti kartonok, a légjáró csapatok, a repülő-pótcapatok, valamint a repülőarzenál napiparancsai, repülőszázadok személyi nyilvántartásai, tábori pilóta jegyzékek, beosztási- és állomáshelylisták, különböző szolgálati helyek gyűjtőaktái.

⁴ A feldolgozott repülőegységek: Flik 1-78 és Flik 101-105, valamint a Fliegerzug I. A Flik 75-78 soha nem került bevetésre, a többi valamennyi frontalakulat volt.

csapattest, a repülőalakulatok, amelyeknél szolgált (ez alapján kereshetőek vissza a vonatkozó adatok), a beosztás, valamint további, az egységeknél nem szereplő információk.

A fentiek alapján akár egy-egy személy, akár repülőalakulatok vonatkozásában könynyedén hozzáférhetővé válnak az egyébként csak kiterjedt kutatómunkával feltárható adatok. A kötet végén rövidítésjegyzék segíti az eligazodást.

A könyv nemcsak tartalmában, de a külsőintéssel is komoly színvonalat képvisel. A kemény borítás mögött, közepes vastagságú, fényes műnyomópapír rejlik, ahol a szöveges-táblázatos részeket 250 fekete-fehér, kiváló minőségű, többségében eddig ismeretlen, illetve publikálatlan fotó egészíti ki.

Összességében kijelenthető, hogy Robert Veinfurter (élet)művével egy jól felépített, átlátható és felettebb hasznos kiadványt kap az olvasó a kezébe. A felvonultatott adattanokban esetlegesen jelentkező hiányosságok javarészt a források által emelt korlátoknak tudhatók be. Talán az egyetlen, ami miatt hiányérzete lehet a könyvet alaposan átvizsgálónak, a dátumok helyenkénti „pontatlansága”. Ez leginkább a kitüntetési javaslatoknál feltűnő, itt hónap pontossággal szerepelnek az időpontok (az elsődleges forrásokból kiegészíthetők), míg a légi győzelmek esetén ugyanezzel találkozhatunk, igaz, csak helyenként (Karl Meindl osztrák repüléstörténész munkáiból orvosolhatóak). Mindezekről függetlenül óriási tisztelet illeti a szerzőt több évtizedes munkájáért, amivel segíti a téma iránt érdeklődőket és felettebb hatékony eszközt ad annak kutatói kezébe.

Zárszóként fontos kiemelni, hogy egy ilyen mélységű munka egyúttal az is lehetővé teszi, hogy a Nagy Háború centenáriuma utolsó évében végre egy minden eddiginél pontosabb összegzés álljon rendelkezésre az osztrák–magyar repülőcsapatok veszteségeiről. Eszerint a kötetben szereplő 3243 repülő közül 342 esett el légi harcban vagy bevetés közben, további 46-ot lelőttek, de sértetlen maradt. 221 személy vesztette életét repülőbalesetben, 211 esett fogságba, 17 eltűnt, 466 legalább egyszer megsebesült. Nem szabad ugyanakkor figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy sokan másokat „túlrepülés” címén vagy idegi alapon vissza kellett vonni a frontszolgálatból és a háterszágban kaptak fontos feladatokat (például kiképző). Ebből is látható, hogy 1914–1918 között lezajlott konfliktusban mekkora szerepet vállaltak az osztrák–magyar repülők és milyen áldozatokat hoztak a földi hadműveletek támogatása érdekében.

Czirók Zoltán

GEREBEN FERENC

„MOST MINDEN VALAMIREVALÓ FÉRFINEK ITT A HELYE!”

Egy első világháborús családi dokumentumegyüttes vallomásai (1914–1918)

(Gondolat Kiadó, Budapest, 2017. 199 o. ISBN: 978–963–693–761–4)

A nagy háború négy éven át tartó centenáriuma nem egy honfitársunkat ösztönözte arra, hogy a családi legendárium e korszakra vonatkozó kézzel írt és nyomtatott dokumentumait, fotóit, emléktárgyait felkutassa, összegyűjtse, megmentse az enyészettől, s ha lehet, közkinccsé tegye.

Gereben Ferenc művelődésszociológus az őt személyében közvetlenül érintő második világháború emlékezetén átnyúlva húzta ki azt a szekrényfiókot, amelynek mélyén